

אילו חי היום, בעד מי היה מצביע?

ז'בוטינסקי

זה לא היה טכסיס. אדם אינו מטכסס כשהוא כותב שירים.

בסיפרו האחרון, חזית המילחמה של ע"ישראל, שירטט חוקה מפורטת למדינה שתקום. הוא קבע שאם ראש-ממשלה יהיה יהודי, צריך סגנו להיות ערבי, אך שראש-הממשלה יוכל להיות גם ערבי, ואז סגנו יהיה יהודי.

אפשר לטעון שזה היה טכסיס, כדי לסכר את אוזני האומות ומנהיגיהן. יתכן. אך אין אדם משתמש בטכסיס כזה, אם אינו סבור כי זהו הרבר הנכון וההגון. גם גדול אייכוי של ז'בוטינסקי לא טען שהיה רמאי.

בשביל ז'בוטינסקי, היה זה מובן מאליו שבמדינה היהודית ישורר שיוויון מוחלט בין כל האזרחים, בלי הבדל גזע, לאום ודת. אילו ראה את המצב במדינה כיום, היה נחרד. אילו ראה את מעשיהם של המשתמשים בשמו, היה נחרד שבעתים.

ביום, הטוענים שהם תלמידיו ז'בוטינסקי, אומרים שתורתו לגבי היחסים בין יהודים וערבים תופסת רק לגבי מדינה משני עבריידיה. מאחר שלא קמה, אין התורה תקפה. יש בטענה זו הרבה חוצפה כלפי ז'בוטינסקי, המוצג כאן כפרקליטרמאי המנסח חוזה של אחיות-עניניים. אך כדאי לבחון את גישתו של ז'בוטינסקי לעומקה.

ז'בוטינסקי היה אדם לאומי אמיתי, בנוסח סוף המאה שעברה. כלומר: אדם שהאמין ושכיר את הלאומיות, לא רק של עצמו, אלא גם של הזולת. דווקא בזה נבדל מרוב המנהיגים הציוניים.

בנגוריון שנא כל דבר ערבי. (בקטע ששודר לא-מכבר בטלוויזיה, אמר על ערבי מסויים: "הוא היה אדם הגון מאוד — שאין הרבה אנשים כאלה אצל הערבים. אבל היכרתי עוד אנשים (ערבים) אחרים כאלה...") בנגוריון לא הכיר בלאומיות הערבית, ובוראי לא כיבד אותה.

מי שקורא כיום את מאמרו של ז'בוטינסקי, קיר הברזל שנכתב לפני 60 שנה, מתרשם מן הכבוד העמוק שרחש ללאומיות הערבית.

הוא קבע כי הערבים צודקים בהתנגדם בכוח הנשק להתנחלות הציונית, ושזוהי התנגדות טיבעית ובלתי-נמנעת.

הוא גם הכיר בקיומו של עם ערבי נפרד בפלסטין, שלא יקבל תכתיבים משליטים ערביים זרים.

אילו חי כיום, לא היה מתקשה להבין את המציאות של אש"ף, ולכבד אותה.

המסקנות שהסיק ז'בוטינסקי היתה שיש להקים כוח צבאי (קיר-ברזל) שעליו תתנפץ ההתנגדות הערבית הטיבעית והבלתי-נמנעת. אז תקום המדינה היהודית. מיליונים רבים של יהודים יבואו ארצה (או עדיין לא חזה ז'בוטינסקי את השואה). במדינה, שבה יהיו היהודים רוב, יהיו הערבים משווייון-זכויות מלא. לא רק כאזרחים, אלא גם כמיעוט לאומי, הזכאי לאר-טונומיה תרבותית.

חלק מהנבואה התגשם. הערבים התנגדו, והתנגדותם מוגרה. אך המילחמה לא הסתיימה. המדינה קמה, אבל רק בצד אחד של הירדן. היתה שואה. רק חלק קטן מן היהודים באו לארץ. במדינה אין שיוויון-זכויות של ממש, ובשטחים הכבושים שורר מצב קולוניאלי לכל דבר.

מה היה ז'בוטינסקי אומר, אילו חי כיום?

אין לדעת, ותהיה זאת חוצפה לשים דברים בפיו. אבל מותר להביא דברים מתורתו, כדי לבסס תיוה זו או אחרת.

אחד הדברים החשובים ביותר שאמר ז'בוטינסקי כתוב דווקא ברומאן שלו, שימשון. שם קבע כללי: כדי להיות בשלום, מוטב שלא להתערב. כל צד צריך לחיות על נחלתו, ורק בין שכנים יתכן שלום.

אם נניישים תורה זו כיום, אין ספק שהיא מובילה לרעיון של הקמת מדינה פלסטיונית לצד ישראל. זהו הלוך-מחשבה ז'בוטינסקאי אמיתי.

איך זה מתיישב עם רעיון שלמות-הארץ, שתי גדות לירדן? זה לא מתיישב, אבל כאשר עקרונות סותרים זה את זה במציאות, צריכים לשאול: איזה עיקרון חשוב יותר?

גם זוהי שאלה ז'בוטינסקאית אוסיינית.

אני סבור שבמציאות של היום, כאשר הרעיון של שלמות-הארץ סותר את הרעיון של מדינה יהודית דמוקרטית, היה ז'בוטינסקי מעדיף את העיקרון השני.

מדוע? מפני שהיה אדם שפוי, מציאותי, בעל חזון הגיוני. וגם מפני שהיה ליברל אמיתי, דמוקרט אמיתי, אדם הגון ומסרי על פי אמונתו.

הבעיה העיקרית של ז'בוטינסקי, אילו קם עתה לתחיה והיה בא לישראל, היתה לגבי מיקום המדינה בעולם. ז'בוטינסקי היה אדם אירופי.

אומרים שאנשים החיים בגבולו של מרחב תרבותי הם תמיד קנאים יותר לתרבותם מאשר השוכנים בליבו. ז'בוטינסקי, בן אורסה האוקראינית, היה איש-ספר כזה. הוא היה אירופי מושבע. ישראל היא מדינה מיוזרתית. מוטב להכיר בעובדה זו. מצבה הגיאוגרפית, עתידה המדיני-כלכלי, הרכב אוכלוסייתה — כל אלה מובילים בכיוון זה.

אינני בטוח אם ז'בוטינסקי היה מסוגל להשלים עם עובדה זו.

הוא לא רצה להקים מיפלגה, והרבר נכפה עליו עליידי חסידי תורתו.

הוא היה ראש-מיפלגה גרוע, והקיף את עצמו לא-אחת באנשים בלתי-מוכשרים ומפוקפקים.

הוא פרש מן ההסתדרות הציונית. זאת היתה טעות קלאסית, שגזרה עליו אירלונטיות פוליטית.

הוא לא האמין שתפרוץ מילחמת-העולם השניה, ובעיקר: הוא לא תפס כי עתיד המדינה ייקבע על-ידי הכוח הפוליטי שישתלט ביישוב העברי בארץ.

כמו חיים וויצמן, הוא ריחף בעולם, בעוד שדויד בן-גוריון בא הנה בנעוריו ונשאר כאן.

הטענה כי הברטים סגרו לפניו את שערי הארץ אינה תופסת. אילו חי כאן באמת, כאורח הארץ, אי-אפשר היה לגרשו.

זאב ז'בוטינסקי: מה היה אומר על אש"ף?

הוא לא הבין את החשיבות המכרעת של עובדות בשטח. לעומת הברזות היכולות רק לאשר עובדות קיימות.

אני מאמין כי מעלותיו וחסרונותיו של אדם אחד הם — שני הצדדים של אותו המטבע. ז'בוטינסקי היה איש גדול, בעל מעלות גדולות וחסרונות גדולים. היו דברים שהיטיב להבינם יותר מכל בני-דורו. והיו דברים שלא הבין, או לא רצה להכין.

כמו תורתו של כל אדם גדול, גם תורת ז'בוטינסקי יש בה מכל וכל. אפשר להשתמש בה כדי להוכיח דבר והיפוכו. הבחירה היא בדינו. כל אחד יכול לבחור באותן הנימות הז'בוטינסקאיות המתאימות לו.

למשל, לגבי הדת.

ז'בוטינסקי לא היה רק אתאיסט גמור, אלא גם אנטידתי. כלברל אירופי טיפוס מסוף המאה שעברה, ראה בדת את סמל הסיגור והעריצות.

זה התבטא בחייו הפרטיים. בצוואתו התיר לשרוף את גופתו. את בנו, ערי, חניך ברוח אנטי-דתית קיצונית.

כאחד ממאמריו החשובים ביותר התנגד בחריפות לרעיון שהמדינה היהודית בארץ-ישראל תהיה "מיוזרתית", תוך כדי כך גם שלל לחלוטין את גישתם של יהודי-המזרח. מעל לכל התנגד למיזרח מפני שאין בו הפרדה בין הדת והמדינה. בעיניו, כמו בעיני הרצל ומכס נורדאו, היתה הפרדה הדת מן המדינה נכס חיוני של התרבות הערבית המודרנית.

אך כפוליטיקאי, הוא התפשר. כמו הרצל לפניו. כמו בנגוריון אחריו. כאשר הקים את ההסתדרות הציונית החדשה, פתח פתח לדתיים הלאומיים. פה ושם גם הכניס לניסוחיו הפוליטיים כמה מליצות פסכודרמיות.

אילו ראה היום מה מתרחש במדינה, היה נחרד. הוא ניבא שיהיו במדינה גנבים יהודיים וזונות יהודיות, אך הוא בודאי לא תיארו לעצמו שישתלטו בה חרדים, בעזרת תלמידיו-רכיכול.

מי שרצה, יכול למצוא בכתיבתו ז'בוטינסקי אסמכתות בש"פ לגישתו וניתן אקטואלית.

קודם כל, כמובן, המובאה המפורסמת משיר "שתי גדות לירדן". ז'בוטינסקי כתב: "שם ירווה לו משפע, מאושר / בן ערב, בנגצרת ובני... משמע: מדינה דמוקרטית חילונית, כפי שרגל בה אש"ף כשלב מסויים.

אני זוכר את הרגע שבו נודע לי על מותו של זאב ז'בוטינסקי לפני 47 שנים, כאילו זה קרה אתמול.

הייתי בדרכי הביתה, אחרי העבודה. הייתי נער, וגרתי בשכור נת-פלורנטין, בדרום תל-אביב.

ברחוב הרצל שמעתי צעקות של מוכר-עיתונים. הוא הכריז על גליון מיוחד של עיתון. ז'בוטינסקי נפטר.

כרעם ביום כהיר, הייתי המום.

כאופן אינסטינקטיבי מיהרתי למצודת-זאב. המצודה, אז מיכנה-ביטון בן קומה אחת, היתה מקום-הכינוס של בית-ר.

מעולם לא הייתי בית-ר. הייתי אז איש האירגון הצבאי הלאומי (לא קראנו לזה אז"ל), ואנשי-האירגון התייחסו לכית'רים כבז מסויים. אנהנו היינו החיילים האמיתיים, אנשי המחזרת, ואילו הכית'רים רק שיחקו בחיילים. כך הרגשנו.

אך לאירגון היו רק מקומות-כינוס מחתרתיים, כנתיסספר שונים בעיר. רק מצודת-זאב היתה מקום-כינוס גלוי. לכן מיהרתי.

אחרים הרגישו כמוני. רבים מאנשי האירגון התקבצו בשולי המיגרש, שבו נערך מיסדר של בית-ר. שמעתי את פקודת-היום המפורסמת של דוד רוזאל, "ביגון קודר ובאבל תהומי..." (אני מצטט לפי הזיכרון).

הבטנו לפי הזיכרון. היינו כילדים אבודים. אבא מת.

מעולם לא ראיתי את זאב ז'בוטינסקי. גדלתי בארץ, והוא היה בנכר. אך מעולם לא רחשתי אמון כה מוחלט למנהיג פוליטי כלשהו, כפי שרחשתי לו.

הייתי משועבר לו בלב ובנפש.

אני מנסה להסביר לעצמי מדוע, ואיני יודע בביטחה.

זה היה, כמובן, גם עניין של גיל. הייתי בן 14 כאשר הוקסמתי על-ידו, ובן 16 כאשר מת. שתי שנים, שבהן נוטה נער לחפש מנהיג ותורה, משהו שאפשר לתת בו אמון עיוור.

אך זהו רק חלק מן ההסבר. ז'בוטינסקי הקסים אותי, פשוטו כמשמעו. לא היתה טלוויזיה, הוא לא דיבר ברדיו של ממשלת-פלשתינה, והוא לא נחב בגופו. הושפעת ממנו רק באמצעות המילה הכתובה.

מדי שבוע הופיע מאמרו במקום הקבוע ביומון המשקיף. היכיתי לו במשך כל השבוע. קריאתו היתה חגיגה אינטלקטור-אלית.

אומרים שז'בוטינסקי היה אמן-הכתיבה. מה פירוש הדבר? הארץ מלאה כיום ב"אמני-כתיבה", ולכל אחד מהם מאניירה משלו. מרוב מאניירות אי-אפשר לקרוא את דבריהם. אין שמים לב מה הם כותבים, אלא רק ארץ הם כותבים.

אם ישאלונו מה היה סיגנונו המיוחד של ז'בוטינסקי, לא ארע להשיב. לא שמתי לב לסיגנון, שמתי לב לתוכן.

הסיגנון היה כה מושלם, עד כי לא הורגש כלל. כשם שגבר אינו שם לב לשימלה מושלמת. הוא יאמר: "איזו אשה יפה!" ולא "איזו שימלה יפה!"

ז'בוטינסקי לא כתב רק על פוליטיקה. הוא כתב על הכל. אני זוכר כמה ממאמריו אחרי קרוב ל-50 שנה. למשל: כדרכו האחרונה לארצות-הברית (שם מת) כתב באוניה ביקורת על כמה ספרים שקרא בים. אני זוכר את הביקורת ואת הספרים.

ז'בוטינסקי כתב בפשטות, בהגיון צלול. (סיפרו שפעם כתב למישהו: "סלח לי על ששאלתי לך מיכתב אויך. לא היה לי זמן לכתוב לך מיכתב קצר".)

הוא הקסים בכוח אישיותו, הגיונו, פשטותו.

אני שואל את עצמי אם השפיע גם על סיגנוני שלי. אני מניח שכן. לפחות באופן תתי-הכרתי.

כאשר מת, הסתיים פרק בחיי. כמה שבועות לפני כן פרץ הפילוג הגדול באירגון, בין מתנהדרויאל ומתנהדרשטרן, ונהרס הכלי שכל חיי היו קודש לו. ביום מותו של ז'בוטינסקי אמרנו איש לרעהו: "הפילוג שבר את ליבנו. ימח שם של המפלגים!"

שכירת האירגון ומות ז'בוטינסקי "שיחררו" אותי. מעולם לא נתתי, מאז, אמון מלא כפוליטיקאי כלשהו, וגם לא באירגון כלשהו. הייתי חופשי לחפש לי את רכתי שלי.

בחמש-שש השנים שלאחר מכן גיבשתי לי את השקפת-עולמי, שהיתה רחוקה מאוד מתורתו של ז'בוטינסקי, מבחינת התפיסה החברתית ומבחינת התפיסה הלאומית.

אך נדמה לי ששנאור בי כמה זרעים שזרע ז'בוטינסקי, והם יישארו בי תמיד.

יום, במבט ארוך לאחור, קל להבחין בטעויות ובסתירות רבות של ז'בוטינסקי.

הוא התנגד להגנת תל-חי, ורק אחרי נפילת יוסף טרומפלדרר אימץ אותו כסמל.

הוא לא האמין באירגון-הגנה עברי עצמאי, ורגל בהקמת לגיון יהודי בצבא המנדאט.

הוא הסכים להפרדת עבריידיה מן הארץ, ורק אחר-מעשה הפך את הרוויזיה על כר לדיגלו הפוליטי.